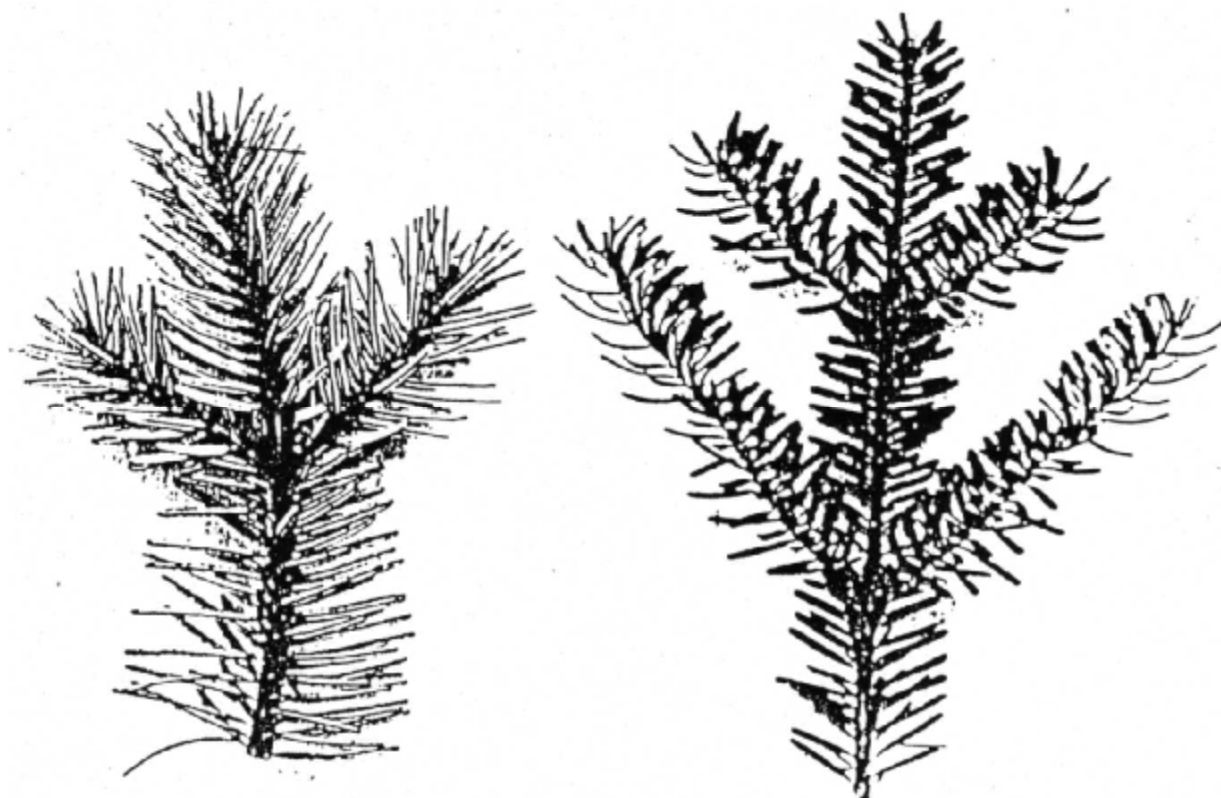

FOLIA SELECTA

KUKLAY ANTAL: Pilinszky János Találkozások c. verséről.....	1
KUKLAY ANTAL: Pilinszky János Különbség c. verséről	
KUDARI ENIKŐ: Szeretetkapcsolat a keresztény házasságban	3
TÓTH SÁNDOR beszélgetése Kuklay Antallal:	
Egy új humanizmus hajnala.	9
VÁGÓ GYÖRGY:	
Ilyeneké az Isten országa. Sérült gyerekek szép napjai Girincsen	14
FLORILEGIUM – Jacques Maritain a rabul ejtett igazságokról.....	17

Köröm, 1994. december

KÜLÖNBSÉG

Egy százlábú s egy flamingó között,
villanyszék és nászágy között,
egy pórus krátere meg egy
tündöklő homlok ragyogása közt:
semmi különbség. Különbség csak egy van,
ha azt mondják: "én jó vagyok",
vagy - ami ritka - azt mondják: "te jó vagy",
de ez is olyan különbség csupán,
mire Isten azt mondja magában:
mindkettő ugyanaz.

Miért nincs különbség az undorító és vonzó, a borzalmas és a kéjes, a rút és a szép között? Mi lehet a három meghökkentő, paradox kijelentés feloldása? Mi lehet az a szempont, közös nevező, ami az ellentéteket megszünteti, amiben az ellentétpárok azonosak?

A talány megfejtéséhez segítséget ad a költő. A paradoxonok feloldására egy negyedik ellentétpárt kínál: én jó vagyok - te jó vagy, majd - Isten szemével nézve - ezt is tagadja. Mindenesetre az első három ellentétpár testi-érzéki jellegű, a negyedik viszont szellemi, erkölcsi természetű. A megoldást tehát ebben a kettősségben kell keresnünk.

A biológus számára a százlábú és a flamingó egyformán állati sejtek halmaza, a táplálkozás, növekedés és szaporodás azonos élettevékenységeivel. Fiziológiai szempontból a kín és a gyönyör érzete egyaránt az idegpályákon végigfutó intenzív ingerület. Egy kelevény pórusa és egy gyönyörű homlok anatómiailag azonos hámsejtekből álló testfelület. Végső soron minden, ami anyagi, azonos. Igazi különbség csak a szellem világában adódik.

A paradox formában közölt üzenet tehát: létünk alapvető dimenziója nem a kellemes, a tetszetős, hanem a jó, az etikai érték. Igazán ez tesz különbséget ember és ember között. Az önző ember csak önmagát érzi jónak, az önszeretet börtönében él. Aki viszont felfedezi a másik jóságát, annak személyisége kitágul a szeretetben, lényé kiteljesedik.

De miért nincs különbség - legalábbis Isten szemével nézve - az önszeretet és a valódi szeretet között? Nos, aki megéli a jóságot, akár önmagában, akár másban, a jóság Forrásából merít, öntudatlanul is a végtelen Jóságról sejt meg valamit.

Vannak személytelen igék - mennydörög, esik, havazik -, melyeknek csak egy nyelvtani alakja van, mert az időjárás, a személytelen természet az alanyuk. Hasonlóképpen van egy jelző, a "jó", mely igazában csak egy Valakiről állítható. Ha bárkit is jónak mondunk, igazában Róla beszélünk, aki minden jónak forrása, ősoka. Ezért, ha azt mondjuk: "én jó vagyok", vagy azt mondjuk "te jó vagy", valójában mindig azt mondjuk: "Ő a jó". Aki a jósággal találkozik, Istennel találkozik, aki a jó után vágyakozik, Isten után vágyakozik, aki megismeri a szeretetet, Istent ismeri meg.

"Amikor kilépett az utcára, odafutott hozzá valaki és térdre borulva megkérdezte tőle:

- Jó Mester, mit kell tennem, hogy elnyerjem az örök életet?

- Miért mondasz engem jónak? - válaszolta Jézus. - Senki sem jó, csak egyedül az Isten." (Márk 10, 17-18.)

Minden élőlény sejtek halmaza, minden érzékelés idegpályák izgalma, minden testi látvány felületek konfigurációja, és minden emberi szó Isten hívogatása. Mert egyedül O a jó, felé irányul minden érzés: szeretet és önszeretet egyaránt.

Kudari Enikő:

SZERETETKAPCSOLAT A KERESZTÉNY HÁZASSÁGBAN*

Sorainkkal a családi év ünnepléséhez szeretnénk hozzájárulni azzal, hogy a házasság és családi életéről megpróbáljuk elmondani a legszebbet. A keresztény szemlélet szerint a földi élet mindenestül, a legkisebb részletéig arra hivatott, hogy az ember az erények szerinti életével megszerezze, kiérdemelje magának az örökké boldogító istenközösségben való teljes életet, és hogy szerető tevékenységével mennél többeket segítsen eljutni ugyanoda.

A házasság: férfi és nő szeretetszövetsége, két személy közötti életközösség egyenjogú egymásmellé rendelődésben.

Ezzel kapcsolatban mindjárt rá kell mutatnunk arra, hogy a házasság viszonyt nem kis veszély fenyegeti. Az tudniillik, hogy az egymás mellérendelés ellenére idővel kialakul a házasság közt a törekvés, hogy az egyik a másikat magának alárendelje, s felette mintegy uralkodjék. Ez a törekvés pedig aláássa, megrontja a házasság közötti egészséges viszonyt, és arra enged következtetni, hogy már kezdettől fogva csak önző, önmagát kereső szeretetből társultak egymáshoz. Ez az önző szeretet idővel akár gyűlöletté is fajulhat. Abból, hogy az egyik a másikat magának alárendelni igyekszik, kialakul a kölcsönös viaskodás, vetélkedés, majd egymás megutálása, s végül esetleg a válás is.

A baj legmélyebb gyökere az, hogy egymás mellérendelődésük nem egy együttes alárendelődés függvénye, annak való alárendelődésé, akit mind a kettő mint életük célját egész szívükkel keresnek és szeretnek. Szent Tamás kétféle szeretetet különböztet meg. Az egyik fajta: a másik félnek jót akaró szeretet - *amor benevolentiae* -, a másik: a magának valami jót megkívánó szeretet - *amor concupiscentiae*. (Pl. szeretem a kávé: megiszom, ezáltal magamévá teszem azt a jót, amit nyújtani tud nekem. Nem a kávéért akarok jót, hanem magamnak.) Egy személyt nem szabad csupán megkívánó szeretettel szeretni, a szeretőnek alárendelten szeretni, csak azért a jóért, amit az illető "bekebelezése" jelent. Egy személlyel nem lehet úgy bánni, mint egy dologgal, merő használati tárggyal, melyet az ember önmagának alárendel, nem annak a másik személynek akarva jót, hanem csak önmagának a másik személy révén. A természeti erkölcs szerint sem helyes egy másik személyt merő megkívánó szeretettel szeretni, még kevésbé a keresztény szemléletben, ahol az egymáshoz kapcsolódó személyek istengyermeki méltósággal bírnak, és ennek megfelelően nem is akármilyen jót kívánnak egymásnak, hanem a felülmúlhatatlanul legnagyobb jót, a háromszemélyű Egyisten örökké boldogító birtását.

* Elhangzott Körömben, 1994. augusztusában

Tehát a házások közötti egymáshoz kapcsolódás akkor igazi, emberhez és keresztényhez méltó, akkor felel meg mindkét fél személyi és istengyermeki méltóságának, ha az Istennek való közös alárendelődésük függvénye. A házastársaknak együttesen kell szeretni teljes odaadással azt a háromszemélyű Valakit, aki mindkettőjük teljes szeretetét kívánja és érdemli, lévén az emberi személy beteljesítő Célja, aki egyik személyében megmutatta, szerethetővé és elérhetővé tette magát, és akihez a két házas egész szívvel-lélekkel oda is rendeli önmagát. Ez a közös, felfelé irányuló szeretet hozza létre a legszorosabb egymás közötti kapcsolatot. Ebből következően az egymás közötti viszonyukban is a fő teendőjüknek tekintik, hogy egymást kölcsönösen segítsék abban, hogy azt a nagy Harmadikat mennél odaadóbban, átéltebben szeressék. Az ilyen kapcsolatban el is várják egymástól, hogy a másik fél leginkább ebben segítse, támogassa őket.

Ha ez a lelki élet a házásokban, akkor megszűnik az egymás közti vetélkedés létrejöttének és az egymás feletti uralkodni akarásnak a házasságot megrontó veszélye. Mennél odaadóbban szeretik Őt, a legfőbb Jót, és mennél jobban támogatják egymást ebben, annál szorosabb szeretetkapcsolatba jutnak egymással is. Ez a szeretet nem oltja ki az egymás iránti szeretetüket, hanem fogyhatatlanul táplálja és izzítja azt.

A házaselet másik veszélye, hogy a házastársak idővel megszokják, megunják egymást. Kezdetben újdonság a másik, tele szeretnivalóval, majd fokozatosan kezdik kiismerni egymást, s jön a megszokás. Ekkor megtörténhet, hogy találkoznak egy másik férfival/nővel, aki érdekes embernek tűnik számukra, tele újdonságokkal. S ha a válás nem is következik be, marad az az állapot, hogy csupán elviselik egymást. A közös istenszeretet ezt a veszélyt is elhárítja. Ha ugyanis ez tölti be őket, akkor ki van zárva, hogy megszokják, megunják egymást. Ellenkezőleg: egyre szeretetreméltóbbak lesznek egymás számára, mert egyre szorosabb kapcsolatba kerülnek a szeretetreméltóság Teljességével. Növekednek lelki gazdagságban, az egymásnak adni tudásban, és így nem a ráadás következik be, hanem épp az ellenkezője.

Mivel egyre szeretetreméltóbbak lesznek, így gondolkodnak majd egymásról: "Tudjuk, hogy földi életünk véget ér, de én úgy szeretem őt, hogy egyre nagyobb a vágyam a halál után is örökön örökké szeretetkapcsolatban maradni vele". Ez a kölcsönös odaadás feltételez egy bizonyos szent, szeretettől ihletett leleményességet - szemben a bántás, a bosszantás leleményével -, amely megmutatja, hogyan tudnak egymással

úgy beszélni, úgy viselkedni, egymásra mindenben keresztül úgy hatni, hogy ezáltal a másik fél egyre bensőbbben egyesüljön az Istenemberrel. Evégből arra törekednek, hogy istengyermekségi élményük mennél átéltebb legyen bennük, és ezt a Kinyilatkoztatás egyre mélyebb megértésével és átélésével táplálják, segítve egymást kölcsönösen e téren is.

A keresztény házások kapcsolatának van egy másik, sajátos célja is, és pedig újabb emberi személyek létrehozása azzal a szándékkal, hogy mennél többen

legyenek olyan személyek, akik szintén szeretik a Legszeretetreméltóbbat, a háromszemélyű Istent. A keresztény házaspárok annyira szeretik Őt, hogy azt akarják, ne csak ők ketten szeressék a Legszeretetreméltóbbat, hanem tőlük függően minél többen. Ezért akarnak gyermekeket, akiket aztán úgy nevelnek, hogy ők is a Teljes Jó felé való törekvésben töltsék majd életüket. Ez a célkitűzés messze túlemelkedik azon a célon, hogy csak azért szülessenek új egyedek, hogy a nép, nemzet meg ne fogyatkozzék, ki ne haljon. Ez egy sajátos keresztényi jelleg a gyermekvállalásban. Ennek megfelelően a keresztény gyermekgondozásnak, nevelésnek arra kell irányulnia, hogy a gyermek is mennél mélyebben magáévá tegye a legmagasabb Célt. A keresztény nevelés nem elégszik meg az anyagiak megadásával, a gyerek karrierjének biztosításával, jó álláshoz juttatásával, stb.

Megjegyezzük itt, hogy a nem házasságban élő hívők közötti baráti kapcsolat, minthogy nem házasi kapcsolat, nem irányul ugyan arra, hogy fizikailag szaporítsa az istenszeretők számát, de nekik is gyarapítaniuk kell az istenszeretők számát szellemi ráhatásokkal. Nekik is igyekezniük kell, hogy szellemi, erkölcsi ráhatással mennél többeket megnyerjenek annak a célnak, amely felé ők kölcsönösen támogatják egymást. Tegyék ezt annál is inkább, mert a fizikai szaporítás korlátozott (régen 10 gyerek; Sziénai Szt. Katalin a 24. gyerek volt; ma örülünk a 3-nak), szűk határok között lehetséges csak, viszont a szellemi szaporításnak nincs határa.

Szent Pálnak az Efezusi levélben kifejezett gondolata szerint (vö. 5,21-32) a házasi kapcsolata hasonmási részesedés abból a kapcsolatból, amely Krisztus és az Egyház között van. Krisztus mint fő úgy szereti az Egyházat, hogy mennél több kegyelmi jóval akarja elárasztani. A házasi is úgy szeretik egymást, hogy mennél több kegyelmi jóval igyekezzenek egymást gazdagítani. Hogy mik ezek a kegyelmi javak? Végsőképpen a mennél mélyebb, átéltebb istenélmény. Minden kegyelmi érték efelé tendál, és a természetfeletti istenbírás élmény-jellegű állapotában teljesedik ki. Ezt célozza Jézus kegyelemközlő hatása, melynek erejében a keresztény házasi is úgy hatnak egymásra, hogy ezt a végső értéket juttassák egymásnak, a legbensőbbben átélt istenbírás-élményt.

A keresztény házasságnak másik java az egymáshoz való hűség, amely természetesen nem korlátozódik a földi élet rövid tartamára. A másvilági üdvözült élet a végsőén kiteljesedett személyek kapcsolata megismerésben és szeretetben az isteni személyekkel, és abból kicsordulóan az összes üdvözült személlyel. A szeretet-intenzitástól függően a másvilági boldogságnak is különböző fokai vannak. Azért a házasi egyik fő törekvése a földi életben, hogy mennél izzóbb szeretetet vigyenek innen magukkal. Mindaz, ami a földi életben értékes kapcsolat volt - tanító-tanítvány, nevelő-nevelt, stb. - megmarad odaát is és kiteljesedik. Ezek sajátosan gazdagítják az ottani egymás iránti szeretetkapcsolatokat. Közöttük a legszebbek közé fog tartozni az egykori házasi kapcsolat, amint örökké megmarad az itteni szeretet folytatásaként.

A legszebb szeretet kiteljesedését azonban további veszélyek fenyegetik. Ezek közé a veszélyek közé sorolható a szerelmeseknek az a vágya és törekvése, hogy egyikük a másikuk mindene legyen. Ez a vágy azonban, habár a szeretetnek egy igen mélyről jövő feltörése, a gyakorlatban nem teljesülhet: senki sem lehet egy másik személy minden szükségletének és igényének a kielégítője. Erre csak az üdvösséget adó Személy képes, amikor a maga határtalan teljességének odaadásával boldogítja az üdvözült személyt, akinek a testét a feltámadásban a jelen élet múltó szükségletei fölé emeli, egyéb igényeinek a tárgyait pedig az Istenség felsőbbrendűségében foglaltakként ajándékozza az embernek. Ebben a teljes értelemben azért csak Ő, a "színről-színre" bírt Teljes Személy lehet a teremtett személy mindene.

Egy másik, valamiképpen mégis valós értelemben azonban egy véges, teremtett személy is lehet egy másik személy mindene. Éspedig akkor, ha igazán átélt mély szeretetben eggyé lesz Azzal, aki a teljességénél fogva igazán Minden, és ha ebben az Ővele egyesülő állapotban adja oda magát szeretettjének.

A házaselet egyik gyakori veszélye lehet még a házasoknak az a természetes vágya, hogy - főként a maguk különféle nemi adottságaikkal - a másik felet magukhoz vonzzák, vonják. A nő a férfit és a férfi a nőt azért akarja vonzani, mert vágyódik arra a fölény-élményre, melyhez a vonzás juttatja. Ez a vágy feltételezi annak az élménynek a fájó hiányát, feltételez egy bizonyos alantság-élményt. Ilyen élménye azonban nincsen annak, aki fent, vagy éppen legfentebb van, amennyiben szeretetben egy a Legfentibbel, s ennél fogva nem igényli, hogy hozzá hasonló alanti lények magához vonzásával tegyen szert fölény-élményre. Legfentebb lévén, már csak arra vágyódik, hogy a Legfentibbel való szeretetbeni egységét mennél mélyebben átélje. A házasságban ennek a fölény-élménynek a keresése a házasság viszony egyik megrontója. Ezt a rontást megelőzni vagy meggyógyítani csak úgy lehet, ha a felek a fölény-, föntiség-élmény utáni vágyuk beteljesülését együttesen a Legfentibb egyre átéltebb szeretésében keresik. Itt felötlök Goethe szava a Faust végéről: "Das Ewig-Weibliche / Zieht uns hinan". Az "örök női" az, ami az idelenti megvalósulása a Teremtő örök tervének a nőről, és ami azért - legalább a lényegi tartalma szerint - elveszítetlenül meg is marad a nőben, "von minket fölfelé", mondja Goethe. És miért ne volna így? Ami a Teremtő terve szerint van, az mind alkalmas arra - és arra is való -, hogy az embert, ezt a test-szellem személyt felfelé vonzza-vonja Ahhoz, aki tökéletességénél fogva a beteljesülésre vágyó teremtett személy végső beteljesítője. Miért ne Őfelé, Őhozzá vonna akkor - és kiemelkedő jelleggel - a nőiség is?! Ha már az emberalatti valóság is arra a felfelé-vonzásra való, akkor még inkább arra való a nőiség, különleges módon és egy különleges hatékonysággal is. Ha adott esetben mégis nem felfelé vonz, hanem lefelé húz, az nem a nőiségből magából, hanem az azzal való visszaélésből és a megcélzott személy hibásságából ered.

Ezt a nőiséggel való visszaélést csak az a nő kerüli el vagy küszöböli ki, aki nem a testet és a nemiséget tekinti fő értékének, hanem a személyiségét, és abban is a belső világot, a lelkiséget, s az azt betöltő szellemileg és erkölcsileg értékes élmény-tartalmat. Személyiségének felfelé vonó odanyújtásában vetélkedik a férfivel, s hasonlót várva el tőle a maga számára is. Hiszen mint minden érték, a férfiség is a Teremtő örök tervéből ered. Az "Ewig-Weibliche" mellett az "Ewig-Männliche" is hangsúlyozandó, mint aminek ugyanúgy megvan a maga sajátos felfelé vonzó-vonó rendeltetése és ereje, mint a nőiségnek.

Az egyik legkimagaslóbb, amit a házasi nemi kapcsolatáról mondani lehet, hogy egyfajta sajátos jelképe, egyben valamilyen előízféle megtapasztalása is a végsőén beteljesíteni tudó, korlátlanul teljes személlyel való örökre boldogító egyesülésnek. Ennek a megtapasztalásnak a misztikus élményhez hasonló, negatívnak nevezhető jellege, hogy az egyesüléssel járó átmeneti boldogság-élménynek az elégtelenségét is megéreztetni, újból és újból elmélyítve ezzel a vágyat az el nem múló és maradéktalanul boldogító egyesülés után: a vágyat Az után, Aki a mindent nyújtani képes Elégségesség maga.

Mint szellemi lélekkel bíró lény, az ember mindig és mindenben keresztül - ha egészen tudatosan csak ritkán is - az őt végleg betölteni képes Mindent keresi, azt azonban itt lent soha meg nem leli - a legmeghittebb nemi kapcsolatban sem: "...sírva láttuk meg: ez se Minden". (Ady: Csókokban élő csóktalanok) Kívánatos volna azért, ha a házasiok tudatosítanák ezt magukban, és eszményi volna, ha ezt olykor egymásnak is megvallanák, egy a testinél bensőbb lelki kapcsolatban megbeszélve vágyukat ama sírva keresett Minden után.

A test, mivel anyagi valóság, részekből áll, s ezért nem vehető nemileg sem birtokba egyszerre, hanem csak a részek egymásutánjában, a birtokbavevő egyesülés legalacsonyabb fokán. Ez a fogyatékoság azonban alkalmas arra, hogy megelőiben vágyat keltsen a legmagasabbrendű egyesülés után, amely azzal a személlyel történhet, akivel a maga tökéletes anyagfelettségénél fogva nem a részek egymásutánjában végbemenő, hanem az egyszerre történő, legbensőségesebb egyesülés lehetséges - amilyen az üdvözültek egyesülése a magát nekik egyszerre és egészében odaadó boldogító Istennel. Beteljesületlen, csonka, "hamvába hulló" a legmegénekeltebb, legünnepeltebb, legirigyeltebb szerelem és szerelmi életközösség is, ha nem teljesül bele felsőbbrendűen a boldogítani örökké tudó személlyel való szerelembe. A házasi hűség, mely a társadalom javát is annyira előmozdítja, akkor a legigazibb, ha fő indítéka - túl az alsóbbfokú indítékokon - a szerelmi hűség a Legszeretetreméltóbbhoz, az Ő szent akaratahoz.

A házasságnak a felvázolt legmagasabb eszmény szerinti élése nem zár ki semmit abból, ami a házas kapcsolat természetszerű velejárója, csak megemeli és emberibbé, emberhez méltóbbá teszi azt.

A mondottak szerinti házasélet misztikus mélységűnek tűnik - és valóban az is. S ezen nincs is mit csodálkozni, tekintve, hogy az ember mint személy, vagyis mint szellemi életet birtokló lény a misztika felé irányul, legalább abban az általános értelemben, hogy élete céljaként lényének elragadtatott, boldogító felajzását keresi.

EGY ÚJ HUMANIZMUS HAJNALA

- Tóth Sándor beszélgetése Kuklay Antallal -

Amikor Huizinga nevezetes könyvét - A holnap árnyékában - elolvastam, ezt jegyeztem föl: Több mint fél évszázaddal ezelőtt papírra vetett alap gondolatát mintha a mának fogalmazta volna meg a keresztény művelődéstörténész. Nevezetesen: "A kultúra elsősorban szellemi és anyagi értékek bizonyos egyensúlyát követeli." De hol van már az egyensúlynak akár az eszméje is? Magyarország ebben a szorongatott térségben ezer veszélynek van kitéve kulturális öröksége szempontjából is. Sokan érzik: egy új humanizmusra lenne szükség, de van-e erre remény?

- Bizonyos értelemben jelképes az a tény, hogy a legtörekenyebb kincseink a legtartósabbak. Magánhangzóképzésünk egyedülálló ebben a térségben. Finnek, cseremiszek, zürjének ismerik ezt a gazdagságot, akikkel a kapcsolatunk már vagy kétezer esztendeje megszűnt. Az ezt követő ezeréves vándorlásunk alatt megőriztük nyelvünk sajátos zeneiségét: magánhangzóinkat és hangsúlyainkat, miközben hasonló nagyságú népek tucatjai veszítették el nyelvüket, beolvadva a nagy ázsiai nyelvcsaládokba. Mi tette ezt lehetővé? Ha egy ilyen kis közösség túlságosan őrzi önazonosságát, felmorzsolódik, csak a mocsarak, erdők elszigetelt világában maradhat fenn. Ha pedig túl nagy az alkalmazkodókészsége, a kis nyelv felszívódik a vezérnyelvbe. Fennmaradásunk ténye az erős identitástudat és a fogékony alkalmazkodókészség sajátos egyensúlyát igazolja. Az elsőnek köszönhető, hogy megőriztük magánhangzóképzésünket, kultúránk törekeny alapjait. Alkalmazkodókészségünk folytán pedig a jövevényszavak által magunkba gyűjtöttünk, asszimiláltunk mindent, ami hasznosnak, értékesnek minősült. Egy szerszámot, egy növényt a nevével együtt vettünk át, melyet azonban magánhangzóinkkal, hangsúlyunkkal magyarrá tettünk. Így van ez a mai napig. S ez valahogyan érvényes nem csak a nyelvre, hanem kultúránk egész területére. Ezeréves vándorlásunk során nagy hatalmi tömbök képezte történelmi völgyben gördültünk tova a Kárpát medencéig, ahol tovább folytatódott egyensúly teremtő küzdelmünk azzal a különbséggel, hogy most körülöttünk forogtak a nagyhatalmi centrumok. Bizánc vonzásában kerültünk ide, de amikor ez a hatás túl erős volt, nyugat felé tájékozódunk.

T.S.: Történelmünk során kialakult egy sajátos szimbólumrendszerünk. Manapság mintha megcsappant volna a jelképezésünk. Ez pedig a kultúra hanyatlását jelenti.

- Lehet, hogy ez kívülről másképpen látszik. Teológus barátom, aki ösztöndíjasként Angliában töltött egy évet, említette, hogy az ottaniak megjegyzték, micsoda képi erővel fogalmazunk mi magyarok. Úgy látszik, a

képekhez való ragaszkodásunkat az anyatejjel szívjuk magunkba. S talán éppen innen az az elemi erejű tiltakozás, amellyel szembeszegültünk a 18. században a német, az elmúlt évtizedekben pedig a szláv kultúra asszimilációs törekvéseinek. Miközben a Magyar Tudományos Akadémia minden tudományos fokozat elnyeréséhez orosz nyelvvizsgát írt elő, pedagógusaink oroszból két jeggyel jobbat adtak a megérdemelnél. A kultuszminisztérium egy látszateredményt jelentett Moszkvának, mert a pedagógusok minden igyekezete megbukott a magyar gyerekek ellenállásán.

T.S.: S mi most a helyzet?

- Helyzetünk bizonyos értelemben veszélyesebb, mint ötven évvel ezelőtt. Súlyos asszimilációs törekvéseknek vagyunk kitéve, s ez nem nyílt erőszakkal történik: kapva-kapunk a nyugati módin. Kinyitom a rádiót, dől belőle az angolszász zene, mintha hiába élt volna Kodály és annyi általa nevelt zenetanár. Hasonló veszély fenyegette a japánokat is. Úgy tűnt, hogy a rájuk zúduló amerikai zene kiirtja zenei anyanyelvüket. Kiderült azonban, hogy ez a hullám átvonult rajtuk, mint egy hasmenés. Reméljük, nálunk is így lesz, és megőrizzük zenei önazonosságunkat.

T.S.: Nem szól-e közbe itt is a történelem, a geográfiai adottság? Japán kultúrája mindig védettebb volt...

- Hollandia, egy hozzánk hasonló kis ország példa lehet, számunkra. De akár Dánia is. Mert miközben integrálódnak a nagy európai közösségbe, és együttműködnek a multinacionális vállalatokkal, egyre jobban érzik nemzeti értékeik és érdekeik fontosságát, legyenek azok gazdaságiak vagy kulturálisak. Érdekes, hogy a hollandok igen nagy szimpátiát éreznek irántunk, ami elsősorban a kis emberek szimpátiája. A turizmusra gondolok. Rengetegen jönnek hozzánk tőlük, mert itt azt a kulturális légkört találják meg, amely nekik a legjobban megfelel. Történelmi közös adottságainkból fakad ez: összefogás a józanság, a szorgalom és az identitás-tudat jegyében. Rengeteg kérdésben kellene kikélnünk szakembereik véleményét, sok diákot küldeni hozzájuk. A reformáció idején hány magyar tanult egyetemeken! A holland-magyar kapcsolatok megtermékenyítették a magyar művelődést. Ez is lehetne egyfajta védekezés.

T.S.: De ez a fenyegetettség nemcsak kis népek tapasztalata. Mintha ismeretlen erők játékává válna a világ.

- A nyugati civilizáció egy Mezopotámiától San Franciscoig tartó megszakítatlan fejlődési folyamat eredménye. A hatalmi központ egyre nagyobb vizek mentén - Tigris, Eufrátesz, Nílus, Földközi-tenger, Atlanti-óceán - nyugat felé vándorolt. A két világháború eredménye lényegében az volt, hogy a hatalmi súlypont Európából Amerikába tevődött át. Ettől kezdve Európa szakadatlanul vívja szabadságharcát. Ez közös összefogásra készíti a korábban kontinentális egyeduradalomra törekvő angol, francia, német és orosz kultúrát. Ha ez sikerül,

Európa lesz a legnagyobb politikai, gazdasági, katonai és kulturális hatalom abban a nagy rendszerben, ahol az egyes kontinensek már nem egymás ellen küzdenek, nem akarja senki a másokra erőltetni magát. Ebben az új Európában már teljesen megváltoznak azok az alapelvek, amelyek ötszáz évig vezették az itteni hatalmakat. A nemzeti eszmének is megváltóik a tartalma. Amíg az embernek harcolnia kellett a bölények ellen, irtotta a bölényeket. Jelenleg rezervátumokban őrzik őket. Hasonló ehhez a kis kultúrák helyzete, melyek kisebbségként eddig akadályt jelentettek egy-egy nagy nemzet számára. A jövőben a franciák, az angolok vagy a spanyolok ugyanúgy védik kis népeik nyelvét, kultúráját, mint a bölényeket. Az új Európa kincsei lesznek ezek az egész javára. Ősi örökséget őriznek, mint a jéghegybe zárt évezredes légbuborékok. Persze ez érvényes a nagy kultúrákra is. Mindegyiknek meg kell találnia azonosságtudatát ebben a nagy családban.

T.S.: De ha ki is alakul a kontinensek politikai egyensúlya, nem gyűrik-e a multinacionális és interkontinentális gazdasági erők maguk alá a kultúrát?

A század elején a Nyugat alkonyáról beszéltek. Azt hiszem inkább arról van szó, hogy lezárult az emberiség történelmének kamaszkora, a mértéktelen növekedés időszaka. Tízezer évvel ezelőtt térségünkben az emberek 95-99 százaléka azzal volt elfoglalva, hogy megszerezze az egész évre való élelmet. A mezőgazdasági forradalom óta egyre kevesebb ember termeli meg az összlakosság élelmiszer szükségletét. A felszabaduló emberek többsége ipari terméket állított elő, s ez elvezetett az ipari forradalomhoz. A gépek által felszabadított ember a századunkban bekövetkezett tudományos forradalom nyomán egyre inkább információk előállításával foglalkozik. Ez a folyamat éppen úgy tetőzik majd, mint az élelmiszer és iparcikk előállítás. Ettől kezdve a lakosság egyre inkább magával az emberrel fog foglalkozni, s ennek a folyamatnak nincs felső határa. Egy középkori királyfival legalább hárman foglalkoztak teljes munkaidőben. A huszadik századi társadalom a fokozódó gépesítés által lényegében fölösleges embereket termel egyre nagyobb mértékben. Rájuk legfeljebb mint fogyasztókra van szükség, s nem mint termelők. Ez a helyzet gyökeresen megváltozik, ha fölfedezzük, hogy az emberiség legfőbb célja nem termékek előállítása, hanem önmaga tökéletesítése. S ez korlátlan munkalehetőséget ad mindenki számára. Képzeljünk el öt magyar családot, akiknek fél éves gyermekük van, és ahol mind a két szülő dolgozik. Az öt család meghív magához öt különböző anyanyelvű dadát. Tegyük fel, hogy tíz órát vannak távol a szülők, a gyerekek pedig két óránként vendégségbe mennek egymáshoz, így két óránként más nyelvű dada foglalkozik velük. Óvodákra öt idegen nyelvet sajátítanak el "anyanyelvi" szinten, ötféle kultúrát, ötféle gondolkodásmódot. Ez a többnyelvűség valamikor az arisztokraták kiváltsága volt, ma már lehetővé tehetnénk minden gyermek számára. Ez csupán szervezés kérdése.

Vegyünk egy másik példát, két tíz fős kísérleti csoporttal 18 éves fiatalokból. Az első csoport tagjai egymással versenyezve egy-egy szuper gépkocsival kerülnek meg a földet. A másik csoport tagjai hangszereket kapnak. Számukra a próbatétel: mikorra és milyen színvonalon játszik el Bach negyedik Brandenburgi versenyét? Vajon melyik csoport tagjai szereznek ebben a versenyben magasabb rendű élményt? Hogyan bontakoznak ki egyéni adottságaik, hogyan fejlődnek közösségi kapcsolataik, mennyi nyersanyagot és energiát fogyasztanak el, s közben mennyire szennyezik környezetüket? E két csoport a jelen és a jövő emberiség modellje lehet. Az egyre több nyersanyagot és energiát zabáló felpörgő rendszer környezeti, társadalmi és erkölcsi katasztrófába torkollik. Az egyedüli kiút az ördögi körből, ha az emberiség tevékenységének fő célját önmaga tökéletesítésében látja. Az említett forradalmak után tehát a pedagógia forradalmának kell következnie. De nevezhetjük az ember forradalmának is, humán forradalomnak. Humanizmusról beszélünk, mert az ember számára önmaga és a másik ember a legmértőbb tárgy.

Mindez naiv álmodozásnak tűnhet. Azonban a Római Klub által feltárt könyörtelen tények ebbe az irányba kényszerítik az emberiséget. Létre kell jönnie egy olyan világméretű összefogásnak, amely az emberiség alapelveit vizsgálja felül.

T.S.: Lehet ezt anticivilizációnak nevezni?

- Nem lehet. Az eddigi forradalmak arra szolgáltak, hogy az emberiség ellássa önmagát elegendő élelemmel, iparcikkal és információval. Mindez nem főcél. A civilizáció a civis, polgár szóból ered. Az embernek az anyagi-szellemi világegyetem öntudatos polgárává kell válnia. A jelenlegi aránytalanságok a kamaszkor válságtünetei. Az igazi civilizáció most kezdődik.

T.S.: Mennyire segítheti a kereszténység egy új humanizmus kialakulását?

- A humán forradalom vallás-erkölcsi gyökerekből táplálkozik. Alaptételét Jézus Krisztus fogalmazta meg először: Mindnyájan egy Atyának gyermekei vagyunk. Ezt értelmezte Assisi Szent Ferenc és Morus Tamás, s a maguk módján Marx és a polgári demokrácia teoretikusai is a szabadság, egyenlőség, testvériség jelszavának megfogalmazásával. A kapitalizmus a szabadságra tette a hangsúlyt, a szocializmus az egyenlőségre. A testvériség eszméje kívül rekedt mindkét rendszer látószögén, hiszen mindkettő lényegében az agresszióra épít: az osztály harcra, illetve a szabad versenyre. Innen mindkettő szemmel látható csődje. Mert testvériség nélkül sem a szabadság, sem az egyenlőség nem valósítható meg. Azt hiszem, ez a felismerés az oka a fiatalság növekvő érdeklődésének a vallás dolgai és különösen Jézus személye iránt. S ez több, mint divathullám. A fiatalság talán görcsösen, talán naiv módon olyan értékek védelmére kelt, amelyek a XXI. vagy XXX. század alapeszméi lesznek. A jézusi mondás ebben a vonatkozásban különös jelentőséggel bír számunkra: "Ha nem változtok meg,

és nem lesztek olyanok, mint a gyermekek, nem juttok be a mennyek országába".

Vágó György:

ILYENEKÉ AZ ISTEN ORSZÁGA

Sérült gyerekek szép napjai Girincsen

Amikor az előző nyáron először vártam őket, egy kicsit féltem. Már az előkészületek megriasztottak. Érkezésük előtt a kísérők előőrse végigjárta a házat, a kertet. Elraktunk minden törhetőt, félresöpörtük az udvarról, amiben megbotolhatnak, megszúrhatnak magukat. Megerősítettük a kert végi drótkerítést, ne szaladhassanak világgá. A kutya az udvar legtávolabbi sarkába költözött. (Az intézetben nem látnak állatot, némelyik meg a csirkéktől is megriad - magyarázta Ami, a lapátos katona.)

Aztán megjöttek. Máltai busz hozta őket Pestről. A nagy hangzavarból, felfordulásból egyszerre kivált a 15 éves Péter kamaszarca. Az első ijedtség után körberohant az udvaron, megdöngetve minden útjába kerülő tárgyat, glissandós fejhangján bip-bipelve. Amikor hozzám ért, riadtan hátraléptem. Csak megnézett, majd tovább döngetett.

Tolószékek és járógépek vasain csillant meg a napfény. Gyűltek a csomagok az udvar közepén, nőt a tornácon ténfergő, bukdácsoló gyerekcsapat. Aztán elment a busz, és ottmaradtak: gyerekek, és többé-kevésbé félig-gyerek kísérőik.

Míg segítettem a berakodásban, a szép arcú Boldizsár nagy komolyan közölte velem, amit pillanatokra be-bekapcsoló értelme rögzített otthon a tévé hírzuhatagából: Szenna meghalt, most mondd meg, szegény, szerencsétlen Szenna, a kocsija is teljesen összeégett. Később reklámszövegeket szavalt folyékonyan. Hat-nyolc mondatos repertoárját később negyedóránként előadta, csiklandós nevetések között.

Mariska 14 éves volt, de feleennyinek látszott. Kis szemüvege miatt okosnak tűnt, de erről nem tudott számot adni, mert nem beszélt egy szót sem. Csak szelíden nézett a világba, néha percekig kuncogott, kis markait összeszorítva.

Elhelyezkedésük után visszavonultam a szobámba, amolyan minden mindegy hangulatban. Később Erzsi, a táborvezető hívott a közös ebédhez. A szintén kísérőként érkezett Pali atya kezdte az imát, a beszélni tudók mondták utána. Az angyalarcú, értelmes, csont sovány Krisztián szájával formálta a szavakat, de hangja beleveszett a zümmögésbe.

Legtöbbjüket etetni kellett. Gyuszit például, aki vak is volt, enyhén értelmi fogyatékos, mozgássérült, - és első pillanattól kezdve szívhez szólóan szeretnivaló. A tizenéves Mónit, aki csontos kis kezével nagy akarással igyekezett beletalálni kanálával a szájába, vegyes eredménnyel.

Idegenkedéseim lassan oldódott. A csapat hozott magával valami, eddig nem tapasztalt atmoszférát. Két nap múlva fedeztem fel, hogy érkezésük óta itt nem hangzott el egy indulatos szó, nem indult el egy agresszív mozdulat. Később békésen turkálták az udvar nagy homokdombját, és Péter nem rosszindulatból lapátolta a homokot Zoli inggallérijába. Egyszerűen élvezte a homokszemek pergését.

Ha nem félnék az érzélgősségtől, azt mondanám: a szeretetet tapasztaltam meg köztük. És, sérültség ide, fogyatékos oda: a felszabadult életörömet. Még a délutáni misén is, a falu szomszédos templomában. Természetesen Pali atya tartotta, néhány gyerek ministrált Boldi vezetésével, aki időnként beleszótta a misébe sopánkodását Szenna halála miatt. Orsi gitárja bezengte a templomot. "Jól vigyázz, kicsi kéz, mit teszel" - mutatták Erzsí után az aktív kis hívek. "Mert a te jó atyád a mennyből néz le rád" - dúdolgatták még később is, amikor leballagtunk-bicegtünk-gurultunk a Sajó-partra.

Így kezdődött. Nem akarok tábori krónikát írni, inkább magamnak idézgetem fel ezt az első találkozást. Most, amíg el tudom még különíteni valamennyire az egyes napokat, arcokat, csoportokat. Mert az első csapat után újabbak jöttek, egy hetet, tíz napot vagy többet töltve nálunk. Egyik csapat a másik után, olykor egy nap kihagyás nélkül. Az arcok, szavak összerosódnak, ha nem rögzítem őket. Jó térkép a nyarak során készített sok-sok fénykép. Meg az, hogy időnként meglátogatjuk őket Pesten, és ami még nagyszerűbb, hogy az idén újra eljöttek.

Mikrobuzsos kirándulások a Zemlénben, sok-sok fürdés a környékbéli tavakban, a Sajóban, vagy csak az udvar műanyag medencéjében; játékok, nagy nevetések, rajzok, rengeteg rajz, most is itt van néhány kiragasztva a folyosón; ünnepi torták és versek, - és rengeteg ének. Énekek gitárral és tábortűzzel. És naponta misék, tiszta szívű, felszabadult Miatyánkkal.

És mesék is, könyvből olvasva vagy élőben előadva. Imaóra a tehénlegelő szélére kuporodva, ahol az értelmes, de beszélni alig tudó nagyobb lányok mondják el tiszta szívű imáikat, a kísérők egyike fordítja le számunkra is érthetővé a rosszul artikulált hanghalmazt. A búcsúzások torokszorító pillanatai.

A kísérők. Gyógypedagógusok, vagy annak készülők, - vagy egyszerűen csak adni tudók. Papok. Valamennyien a szabadidejüket áldozták az itt töltött napokra. Tóni atya, aki az egésztest megálmodta és mozgatja.

Mindmegannyi címszó, oldalakat tudnék írni mindről, úgy, hogy soha meg nem unná. Talán nemsokára megteszem. Két nyári táborozás között.

Addig várom őket. Az idén már családtagként üdvözöltek. Péternek már a bajusza ütközik. Boldi repertoárjában az Ariel reklám a sláger. Krisztiánt kérdezve Áginak, Eszternek néhányszor nedvesen cippent össze a szempillája. O

azóta megszabadult tizenkét éve nem sokkal több kilójától is. Egy dimenzióval tovább költözött.

*

Mindezek színtere a girincsi plébánia volt, amely egyike a Conditio Humana magánalapítvány által felújított és üzemeltetett négy plébániaépületnek. Az alapítvány célja: szellemi- és testi, vagy halmozottan fogyatékos gyerekek táboroztatása emberi körülmények között. Innen az alapítvány neve. Idén 13 turnusban összesen közel 300 gyerek nyaralt az alapítvány anyagi támogatásával és a kísérők odaadó szeretetének köszönhetően.

A gondozók azt mondják, hogy az alapítványuk kettős könyveléssel dolgozik. Pályázatokon elnyert állami támogatások, valamint magánadományok forintjaiból fizetik a fenntartás, a felújítás, az étkeztetés költségeit.

Bankszámla számuk: MHB 324-13779. Ez a folyószámla év végére rendszerint kimerül. De van egy másik, amit odafönt vezetnek. Ezt a pénzt Gyszi, Péter, és Mariska "hívják le" napról-napra egy jeligével: "Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma, jövőre pedig a girincsi nyaralásunkat". Ez a folyószámla - ki tudja, hogyan - soha nem merül ki.

FLORILEGIUM

Ismerem azokat a tévedéseket, melyek pusztítják modern világunkat, s melyeknél ennek a világnak csak a fájdalma nagyobb, de ezt a fájdalmat nem bánom. Látom mindenfelé a rabul ejtett igazságokat - vajon milyen fogolykiváltó rend támad majd kiszabadításukra?

Az a feladatunk, hogy keressük mindenben a pozitívumot, s az igazságot inkább gyógyításra használjuk, mint pusztításra. Olyan kevés szeretet van a világban, olyan hidegek, dermedtek a szívek, még azokban is, akik az igazság birtokában vannak, akik segíthetnének másokon. A tomizmust illetően, melynek "ki kell lépnie az utcára", azt gondolom, érkezett számára annak az ideje, hogy filozófiáját a profán területén bontsa ki, járja át a világot megújult ifjúsága, érdeklődése, bátorsága, szabadsága, és így gyűjtse össze a bölcsesség szétszórt örökségét.

(Jacques Maritain: Válasz Cocteau-nak)

*

"Kilépni az utcára", bizonyára nem a rendetlenségért, hanem azért, hogy fölszítsuk a reményt. Kívánatos, hogy életre keltsük a nagylelkűséget a felszabadító tettek számára: hogy hozzájáruljunk a megsebezett vagy beteg értelem gyógyításához, fölkeltsük a szellem bátorságát, belátással és merészen fogadjuk az egyszerűek vágyait, a zseni kalandját, hogy kitartsunk a hitben, hogy elébe menjünk mindennek, ami a kultúrában az élet ígérete.

(Maurice Hany)

*

Ma inkább, mint valaha, a kis csoportok és kis közösségek feladata, hogy hatékonyan küzdjenek az emberért és a szellemért, és különösképpen feladatuk, hogy hatásosan tegyenek tanúságot azokról az igazságokról, amelyek után oly kétségbeesetten eped a világ, s amelyeknek jelenleg oly nagyon szűkében van. Mert csak a kis közösségek, kis csoportok egyesülhetnek olyasmi köré, ami egészen kívül tud maradni a technika szorításán és az eltömegesítés folyamatán, s ami nem más, mint a bölcsesség és az értelem szeretete és a bizalom e szeretet láthatatlan sugárzásában. Az ilyen láthatatlan sugárzások messzire hatnak és éppoly hihetetlen erejük van a szellemi létrendben, mint az atomhasadásnak vagy a mikrofizika csodáinak az anyagvilágban.

(Jacques Maritain: A garonne-i paraszt)